

I. Lærerskolenes utvikling.¹⁾

Der var i tiden før 1814 gjort litet for lærerutdannelsen i vort land. De som ved siden av klokkerne (degnene) besørget undervisningen i de meget beskedne almueskoler, hadde ofte ingensomhelst utdannelse for dette arbeide. Et vidnesbyrd om lærerkræftenes utilstrækkelighet tør vi se i den „indbyrdes undervisning“, som i den første del av det 19de aarhundrede kom til stor ære og værdighet gjennom de bekjendte pædagoger Andrew Bell og Joseph Lancaster, men som i virkeligheten er adskillig ældre i vort land. Æren for først at ha slaat til lyd for den hjemme hos os tilkommer biskop i Oslo og Hamar stift *Nils Glostrup*, (biskop 1617—39), som ogsaa ellers har store fortjenester av folkeundervisningen, og bl. a. traf den ordning i sit stift, „at de børn som kunde læse i bøger eller ogsaa sig i forklaringen havde forfremmet, hver lørdag eftermiddag skulde undervise deres naboers børn.“²⁾ Dette var i Kristian den fjerdes tid, da der ogsaa paa anden maate blev arbeidet for at bedre oplysningen i landet. Imidlertid maa vi længere ned i tiden for at finde virkelige skridt til fremhjælp av lærerutdannelsen.

Den bekjendte biskop *Erik Pontoppidan* oprettet i 1749 „Seminarium Catecheticum“ ved den saakaldte „Kristi-krybbs fattigskole“ i Bergen. I et 6 maaneders kursus undervistes her et halvt snes bondegutter i katekisering, skrivning og regning for at utdannes til lærere i landsbygdene; i slutningen av 1751, da seminaret nedlagdes, var 38 elever uteksaminert.³⁾ I Trondhjem oprettholdes i tiden 1752—74 et „Seminarium Lapponicum“, som skulde utdanne lærere til at undervise lapperne i „Finmarken og Nordlandene“ i deres eget sprog⁴⁾, og saaledes nærmest gjenopta den virksomhet som hadde paahvilt det av

Thomas von Westen i 1717 oprettet seminar i samme by. I den sidste del av det 18de aarhundrede naar filantropisternes indflydelse ogsaa vor skoleverden og vækker bl. a. interesse for lærerutdannelsen. I Tønsberg driver saaledes presten *Gunder Langberg* i aarene 1798—1802 et lærerseminar, med 2-aarig kursus; det førte frem to elevkuld med tilsammen 32 elever. I den samme tid arbeidedes ogsaa paa andre steder for en bedre lærerutdannelse. *Peder Hansen*, som var biskop i Kristiansands stift 1798—1803, fik oprettet selskaper til oplysning og utbredelse av gode seder og var meget virksom for utdannelse av lærere; „han rastet ikke før der kom tøre i de døde vande baade for kirke- og skolevæsenets vedkommende.“ I Smaalenene er den rationalistiske prest, Eidsvoldsmanden *P. U. M. Hount*¹⁾ virksom til bedste for skolen og lærernes utdannelse, og paa Toten driver med kgl. bemyndigelse i aarene 1804—08 daværende res. kapellan *Hieronymus Heyerdahl* et skolelærer-seminar, som han bestyrte „med held, men uten løn.“²⁾ Ogsaa denne prest hadde sæte i riksforsamlingen, hvor han nød anseelse som en av de behageligste og mest oplyste mænd.

I aaret 1818, i presten *Jens Zeltitz*'s embedstid, blev seminaret i Kviteseid oprettet, i tilknytning til den faste skole som Zeltitz's forgjænger, den nidkjære prest *Niels Windfeld* († 1810) hadde sat igang paa gaarden Kirkegroven; der gjik dog flere aar hen før dette seminar kom til nogen trivsel; det bestod imidlertid til 1889. Men det første helt offentlige lærerseminar er stiftsseminaret i Tromsø stift, som begynte sin virksomhet i Trondenes i 1826 som „Finmarkske skoleseminarium“, ved hjælp av det saakaldte seminarii Lapponici fond. Imidlertid skulde dannelsen av oplysningsvæsenets fond i 1821 med tiden muligjøre og skoleloven av 14 juli 1827 nødvendiggjøre yderligere skridt for lærerutdannelsen. I denne lovs § 8 heter det at efterhaanden som oplysningsvæsenets understøttelsesfond tillater det, skal der i stiftsstæderne eller paa andre passende steder opprettes læreanstalter, hvor der skal gives dem der attraar at ansættes til kirkesangere og til lærere

¹⁾ Foruten de paa de enkelte steder nævnte skrifter er benyttet *Salmonsens* konversationsleksikon, *J. B. Halvorsen* Norsk forfatterleksikon og *Bricka* Dansk biografisk leksikon.

²⁾ A. W. Heffermehl Folkeundervisningen i Norge s. 135—36.

³⁾ N. Hertzberg Asker seminar 1834—1866, tillægshefte til „Norsk Skoletidende“, oktober 1898, s. 252.

⁴⁾ I. Killingreen Beretning om Tromsø seminarium ved halvhuudreaarsfesten 7 februar 1876.

¹⁾ D. Thrap: Bidrag til den norske kirkes historie i 19de aarh. s. 276.

²⁾ Dansk biografisk leksikon; D. Thrap: Bidrag til den norske kirkes historie i 19de aarh., s. 292 fig.